

77'2

ప్రీతి క.

మహాశయలారా !

శ్రీ భగవదనుగృహీతములగు నాయూహల నెప్పటికప్పుడు పరూపములుగా సమకూర్చి యుంచగా, వానిని సరపుటిగాజేసిన నామిలగు బ్రహ్మకీర్తి మురారి రామారావుగారికి ముందుగా నాకృతజ్ఞత తెలుబుచి, పిమ్మట నాపుస్తకాకార కన్యకకు, సుగుణ గణములనేర్పి, పంజరాధరణమును ఒడయరీతుల బోధించి, సర్వాలంకార శోభితం గావించుంగళాశీః పూర్వకముగా నన్నానందింపజేసిన బ్రహ్మకీర్తి త్యాడి వెంకాస్త్రిగారికి నానమోవాకముల నందడజేయుచున్నాను. వారియనుమతి, నీసంపుటికి ఖండకావ్యనామమిడితని, నీరక్షిత న్యాయముగా దీనినిబరిశీలి, నన్నితాధిక రచనలుగలవానిగా బోధనహంపంగలందులకై పాఠకు సంపాదకులరు.

సోదర ప్రేమచే నన్నానందింపజేయదలచి, యీనానిన్ని పాత్రమును లోకమున కందడజేయుటకై ముద్రించిన, మాడుగుల పురనివాస శ్రీ బాల వైశ్య సంఘ త్యాగమున కెయు సంతోషిత స్వాతుండనై యాపగమేశ్వరరాజా సంఘమున కాయుర్రోగ్యముల నొసంగుగాకయని యాశీర్వాదించుచున్నాను. ఇతాధిక సత్కారాచరణమిని నాసంఘమున కొసంగుచు సర్వనిధముల దానికి దోట్పట్టకై భగవంతుని బ్రార్థించుచున్నాను.

- (1) శ్రీ బాల వైశ్య సంఘాయ ధన ఛాన్యాది దస్సదా ముదా, రక్షతు, సత్కార్యబుద్ధి దత్తాశివోహృదా
- (2) ప్రోచుగావుత మాఝల పురముసందుఁ గలుగు శ్రీ బాల వైశ్య సంఘమున కమిత ధనము నారోగ్యమాయువు దనయవరుల నిచ్చి, సచ్ఛలు, ముదమున, లచ్చిమగఁడు.

ఇట్లు,

మజనవిధేయుడు

లన్నాపంతుల చిరంజీవిశాస్త్రి.

తొలి పలుకు .

శ్రీ అన్నాపంతుల చిరంజీవి శాస్త్రిగారు రచించిన “ఖండకావ్యము”ను పరిశీలించి, విశేష పరిశోధమునందిరిని. వీరు సంస్కృత శ్లోకములతో గ్రంథము నారంభించిరి. జ్యోతిర్మయమైనది సంస్కృత వాఙ్మయము సమాధిస్థులైన మంత్రీ దృష్టలుచూపించిన బీజాక్షరయుత మహావాక్కులతో పరిధవిల్లు దేవసారస్వతము కళోపాసకులకు తన్మయత్వమొనరించు నది. ఉదాహరణయప్రదీప్తమైన, భారతీయ సాహిత్య సంప్రదాయము ననుసరించు శ్రీ శాస్త్రిగారి కవితాశక్తి అద్భుతమైనదని తెలుపుట కానఁదిం చుచున్నాను. వీరి పద్యములు గంభీరభానబంధురములై వెలుగుచున్నవి. అవిరతముగ స్రవించు గురఁధుని పూరమువలె వీరి కవితాధార వెలుగుచు న్నుది. రసబంధురమై ఔచిత్య సమన్వితమై ధ్వనిగర్భితమై సుందరశయ్యా విలసితమై వీరి కావ్యమొప్పుచున్నది, సంప్రదించి చక్కనికై నేత. కాఁజాలునని విశ్వసించుచున్నాను. కవితాక్షేత్రమున ముందంజవేయవలె నని యుద్దేశించువారీ గ్రంథమును పఠించి అనల్పమైన అభ్యుదయమునం దంగలరు.

దాన్యశృంగములనుండి విడిచడిన భారతాంబ నేడు తొల్లింటిశక్తితో తేజరిల్లుజాలును నై సర్వక ప్రతిభా సమర్థులయిన యువకులు విశేషాత్సాహముతో ఘనతరమున ప్రజ్ఞతో బాంఠిని భారతాంబను సేవింపఁజాలు మంగళముహూర్తము వన భాగ్యవశమున గోచరించినది శ్రీ చిరంజీవి శాస్త్రిగారు నవనవోన్మేషశాలియైన ప్రజ్ఞతో సౌందర్య సందీపితముల యైన కృతులను బహుళముగ రచించి మానవ సముద్ధరణమునకు మిగుల నెక్కురైన భావములను రత్నములల్లు జగతియందు వెదజల్లి ధన్యజీవుల య్యెదరని అశంకుచున్నాను. సహృదయులు వీరికృష్టిపై శుభాక్షరలు చల్లెదరని నమ్మచున్నాను.

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి, M. A, B. L, B. T. P. ETC.

అధ్యాపకుఁడు ఎన్. ఆర్. ఆర్. ఎందు సి ఆర్. కాశిజి,

విజయవాడ.

ఆ శీ రా శ య :

(1)

కీర్వాన్మమపతి భర్తృత్రితయాత్మక రక్షక
సర్వాభీష్టాయు రాశోగ్య వుత్త్ర స్వదతయాభవ॥

(2)

అన్నాపంతుల గోత్రాబ్ధిపూర్ణకై రవ బాస్థవమ్
గీర్వాణాంధ్ర పృథివీణంచ చిరంజీవి మునిసిగామ్॥

(3)

సాహీతి కవీశాచార మాధురీ సుధయాముదా
రసగ్రహణ పాశీణ శేముషీణాం ప్రమోదదమ్॥

(4)

మార్దవ ప్రాధలానిత్యశబ్దమేళన ధీయుతమ్
శాస్త్ర సాశీల్య సల్లాప స్థిరభూషాభి శోభితమ్॥

(5)

జ్ఞాన బ్రహ్మత్వ విజ్ఞాన హృదయాహ్లాద పూరితమ్
చాత్రోచిత్య పరిజ్ఞాన బ్రహ్మతా పూత జీవితమ్॥

ఇట్లు,

విద్వాన్, త్యాడి వెంకటశాస్త్రి,

ఆ థ ర్ .

— శ్రీకామేశ్వరీమహాదేవై నమః —

— కృతి సమర్పణము —

— 0 —

శ్రీ రూపే ! దేహితాని మయామద్భవ దేవతే
స్వీకృత్య పద్య కనుమాన్యమాని వదనీ శుభామ్,

— శ్రీ కామేశ్వరీ స్తోత్రమ్. —

— 0 —

1

దేవి! త్వద్గుణవర్ణనం బహు ముఖాధాతాదయః ప్రారభన్
కర్తుం త్వం వదత్వంవదేతి కలహం చకుర్న్మ శక్తా మిథః
తేమాం సర్వవిభుస్సహస్ర ముఖ సంభావాత్ప్రేవృత్యస్తృతిం
శేషత్వం గమితాః స్యభూతుః కటిల గత్వీకాననోఽహంకః

2

సారంగాయతలోచనా, మధురసాస్వాదోన్మదస్మాక కృ
త్సారంగాధిక నీలదీర్ఘచికుగా, చంద్రోపమేయాననా
సారంగాబజ్రవల్లీ సన్నతల సచ్చాతుర్యమం దక్రమా,
సారంగాయత కాంతిదేహికలితా, సామ్రాట్, స్తు, కామేశ్వరీ.

3

మాతశ్చైత్య మహాదయారస సుధా సంపూర్ణయామే యయా
శీతాంశు ప్రభయా, విలాసరమయా, ప్రేమాను సంయుక్తయా,
భక్తానీతి యశోగుణ ప్రకరయా సాహ్లాదయా, పూతయా,
పోతాఖ్యాత నహోదర ప్రణయయా, వీక్ష్యమాంత్యద్భుతా.

4

త్వంత్యాదిశక్తిరమలాతవమూర్తిరేవ,
జంతూత్కర ప్రభవ చాలననాశ కర్త్రీ
త్వన్నామ రక్త్య సమభక్తి విరక్తి ముక్తిః
దాతుం సమర్థ మఘజాల లలాటవిభ్రమ్.

5

తవాధీనంసర్వం జగదిద మశేషం సురనుతే ।
 నవాయుర్నాగ్నిర్వా నజలమపినాభృంసవృధివీ,
 తవాజ్ఞాముల్లం ఘోరృచ్ఛలతినకదా భూతనిచయో,
 నిలింపానాం శీరవృసవరస సిక్తాంఘ్రి యుగళే ।

6

సదాకల్యాణి! త్వద్భజన పరతంత్రం కురుమనో,
 విదేహి, త్వత్పాదద్వితయగుభియుక్తాం మమధియమ్,
 త్వదాఖ్యానే నక్తాం తనుమమప్రచాంచల్య రసనామ్,
 మదీయం పాపౌఘం హర హర హరిబ్రహ్మవినుతే ।

7

నమామిత్వత్పాదౌ, నవతరణిభిన్నాబ్జశుభగా,
 కరోమిత్వద్ధ్యానం, సకల కలికాలాఘ హరణమ్.
 వదామి త్వన్నామ, నృతశత శతాధిక్య ఫలవమ్,
 భజామి త్వమేవాఖిల సురమనీనాం శరణదామ్.

8

విధాతుం లోకాన్యా జనయదజ భూతేశ విష్ణూన్
 తతఃపాకల్పతైస్త్రిభువనమశేష విపుణతః
 నమద్దేశాంతాం సర్వాఘటన ఘటనా నైపుణియుతాం
 త్వమేవేతిధ్యాయే మనసి మమలబ్ధు సుపదవీం.

9

లోకేషు సర్వేషు వసంతిదేవా, యే శశక్తాఖిలు సర్వకామాన్
 తస్మాత్సమర్థాసి ప్రదామ గాస్త్యంతిన్నామదాతుం త్వయిలోకమూతః!

10

అనంత సంసార వయోధిమాప్లుత స్వదీయ భ క్షియది విస్మరామి,
 నతాపతా వుత్త్రుమంతుచుక్తి ధావయార సేనవృత్తిషి చ్ఛపాల్యతాం

12

భార్య-ఘృష్టి ప్రచయప్రసాత, ప్రస్ఫుల్ల పంకేహపర్యనేత్రే,
త్వద్ధృష్టిమాత్రేణ సమస్త విశ్వం, జన్మాభివృద్ధి క్షయమాప్రియాతి.

13

త్వదీయ సాహర్పిత చేతసామయా, విజ్ఞాప్యతేక్షమ్యమిదంచ కించిత్
దరిద్రాధానోర్నకదాప్యనైషీ! రక్షతుమాం జన్మశతేషుదేవి ।

14

తవనామ సుధారససాన రతిం క్షుద్రదేవి ! మదీయమనో వికృతిమ్
అతి చంచలమ్ సుగతాంచ మతిం స్థిరతాం నయగేహి సదాసుగతిమ్.

15

మణికింకిణి నూపుర సంఘటితం ననకాది మునీశ గణాభిసుతమ్
నవరక్త సరోహ కాంతియుతం, శరణం మమదేవి! తవాంఘ్రియుగమ్

16

పరిమేశమి ఖామరికోటినుతం, సకలేప్పితదాన గుణాభియుతమ్,
ఇహనాక సుఖాశ్న జనాభినుతం, శరణం మమదేవి! తవాంఘ్రియుగమ్

17

తవరూప మచింత్య మనః తపజం, ప్రతిభామపిశ్యతి తేన సుధీః
తవదాసమిమం పరిపాలయమాం, శరణం మమదేవి! తవాంఘ్రియుగమ్

18

భవసాగర సంతరణౌ, చరణౌ, కలయే సతతం తవదేవ్యరూపం
మదయుక్తల సత్కలహంసరణౌ, బహుదీన జనోద్ధరణేతుచణౌ.

19

శచ్యాదిదేవవనితా జనతా నతాంఘ్రి
పంకేరహే ! విమలకోమలగాత్రీవల్లీ!
సావర్ణశోభినుణిమండల కండలాఢ్యే !
సంపుల్లవద్మదశరణజితనేత్రీయుగ్మే !

20

శ్రీచందనాచ్ఛారద చంద్రికాయా
శృంగోపలాదైమశిలాచ్ఛిశోశృ
అలింగనాచ్ఛ్వియకళత్రమణ్యా
శైతాండికం తే కుచదాపిసాతమ్.

21

శ్రీయం వాణీం గాఢీం తదితకనిలింపాబ్జ వదనాః
భజంతి ప్రాధ్యోయే ఫలమధిక మారాధ్యాయంయం ,
భజంతస్తామేవాఖిల సువరదానై క నిపుణాం,
లభేయస్తత్తచ్చత్రి భువనసుత ఖ్యాతచరితే!

22

దదాత్యారోగ్యంత్యం నకల జగతాం భాష్కరవిభుః
కరోత్యైశ్వర్యంతు త్రినయనవిభుః కామ్యజనుసామ్
ముముక్షునాణా మిచ్ఛాన్తయతిఖిలు నారాయణవిభుః
నదాతార స్త్వే నకల మివభ క్తేష్టవరజే !

23

మనోవర్షత్యాగేశశిన మభియాతీతి నిగమైః
పురాణాస్త్రైశ్చాపిశాపికధితమయం దేవి ! నమయి
త్వదీయంమే చిత్తం ప్రవిశతి పదాబ్జం శుభకరే !
పునర్జన్మాభావాదిహను ఫలసిద్ధేర్భగవతి !

24

శిరోజేషుశ్చైవ్ర్యం దశనపతనం వర్ష శిథిలమ్
హృషీకేషుస్వాస్థ్యం నభవతిచయావద్భవనుతే
సుతింతే భక్తిం తద్భజనమపిమేకారయ సదా
మదోన్మత్తభ్రామ్యస్మధు కరచల చూర్ణికముఖే!

ప్రార్థన .

—o—

1

శ్రీధవ ! నీదుపాద సరసీజమరంద విశేష మాధురీ
సాధన చిత్త భక్తవర పట్నద సంచయ పుణ్యగీతా
వీధి విహారము స్థలుపు వేడుక నాకు ననుగ్రహించి, యే
బాధలు జెందకుండఁ బరిపాలనఁ జేయుము నీకు మొక్కిదన్.

2

నిరతంబు స్థవదీయ కింకరుండనై, నీశేజ నిర్మగ్న బం
ధర సామ్యంబుగఁ దావకీన పదపద్మధ్యాన లీనుండనై
చిరకాలంబు, చరాచరాఖిల జగచ్ఛ్రేణీ విరాగుండనై
పరమాత్మా ! ముదమొందు భాగ్యమది ప్రాప్తం బెప్పునాకాశానో.

3

దేవుండవీవు సర్వజగతీవలయంబున కొక్కరుండవై
తావక భక్తకోటి ప్రముదంబునకిట్లు లనేక నామరూ
పావళిచేత వారి కనువౌ వరదానము నిచ్చు నిన్నునో
పాననరూప ! సంతతిము భావనఁ జేయుదు నామనంబునన్.

4

మాయాతీతుండవౌచు నిత్యమును సీత్యమండలంబులటి
స్వాయావాగురంజిక్కి కొట్టుకొని సీమంగానలేకుండఁగాఁ
జేయంజూతువుగాని తావక సుతిం జిత్తంబునని జొన్ననీ
వే యాకారముగన్న నీవయని నేనెంచన్బ్రసాదింపుమా !

5

ధీరవిచారు సజ్జన విధేయునిఁ గాననుజేయు, నామనం
బొరని సత్కృపాకలితమై, తిరమైజనఁ గూర్చిరమగ సం
చారవి దూరమై, తగువిశాలతఁ జెందగఁజూడు దీనమం
దార ! సదాఠిందపులు తన్నవదీయ పదారవిందమున్.

అంజలి.

—0—

1

- సి॥ కాళిదాస కవిత్వకాంతా విహార సః
 దనవనస్థానమే తల్లియయ్యై
 అష్టాదశపురాణ శిష్టత్వ సత్తీర్థ
 నిలయమే జననియై వెలసి మించె
 వాల్మీకి కోకిలవాణీ వినోద ర
 సాలమే మాతయై స్తవముగాంచె
 భట్టబాణోత్కవిత్వరమణీదోలికా
 రూపమే తరుణియై రూఢిగాంచె
- గీ॥ భవ్యభవభూతి శ్రీహర్షభాసదండి
 భారవిమయూర మాఘ గీర్వాణసుకవి
 కవితయే మాతృకాహ్లాదకారమండ
 నంబూ, యాభారతాంబకేనతు లొసర్చ॥

2

- సి॥ వైదికాచార సంపన్న భావ నిరూఢ
 వాగనుకాసన వాక్కుమముల
 సహజవర్ణన రస సమచిత పద వృత్తి
 కలితా కవిబ్రహ్మ కవననరుల
 సుభయభాషా కవిశ్లోకసితపరీబం
 ధ పరమేశ్వరునిసుధానుమముల
 సహజపాండిత్య సంస్తవనీయ భ క్తపో
 తన మృదుసూక్తి మందారములను
- గీ॥ భీమసోమన భాస్కర పిన్నవీర
 భద్ర సూరన శ్రీనాథ పాపరాజ
 కృష్ణరాడప్రదిగ్గజ గీః హరిసూన
 పూజితాంధ్రాంబ పదముల మొక్కవాండ॥

మిణుఁగురు

— 0 —

1.

దినకరుమీది కోవరసదీప్తినిఁ గుమ్మరిఁ గొట్టలేక యా
తని ఘటజాలముగ జతుకఁ వన్నెడి చాట్టున భూనభంబులం
బెనగొని లోకముల్వరునఁ బీల్చెడునట్లు విభీరజాయియై
తనరెడు నీ నిశీధమునఁదాళుము మిణ్ణుర ! యెందుబోయెదో ?

2

భవదీయప్రతిమాన దేహరుచివిభ్రాజత్పథోద్గామ్నివై
నవశోభావహ చిత్రచిత్ర పద విన్యాస బునన్ బతుముల్
నవరించీ మెయినేగె దెచ్చటికి నిస్సహాయ్యుతన్ బ్రేమమా
నవనన్మానముఁ జేతువో? ప్రకృతి సన్మానమ్మె చేనెంచితో ?

3

నీమెయిచాయ లెల్లెడల నింపుచు నీనిశి మేఘ పార్శ్వ సా
దామినిఁబోలుచుం జనముదావహవౌచునువిశ్వ హృద్గత
ప్రేమ సుధారసమ్మును గవేషణచేయఁగ నేగుచుంటివో ?
యేమియుఁ బల్కవేమి ? నగ వేమి ? ననుంగనవేమి ? మిణ్ణురా ?

4

నీదగు మానసమ్ము రమణీయతర ప్రకృతి సరూప మం
దేది హరించె వాకొనుటకేదను నోమును నోచలేదొకో ?
సాదర బుద్ధిశో నిలు నిశాచరభావముఁ జూపుదేలనే
కాదనకిట్టిపాటి యుపకారముఁ జేయఁగఁ జూడు మిణ్ణురా ?

5

కొనిపోవంగదె నన్ను నీ వెనుకనే కుంజంపుఁ బుంజానికో
జనసమ్మర్దములేని తావునకొ నిశ్శబ్దంపు దేశానికో
మనసానందముఁ జెందు భూమికడకో మందానిలాశానకో
ఘనమానీంద్ర నివాసయోగ్యమగు నేకాస్త ప్రదేశానికో!

మానవసేవయే మాధవసేవ.

1

బీదలయందనారతము ప్రేమవహించి పరోపకార సం
పాదన తత్పరుండయి యుపాసిత దీనజనానైనాశకుం
డై ధనదార పుత్రులను నైహికవాంఛలువీడి సర్వదా
మాధవు తత్ప్రబోధలను మాన్యతఁజెప్పు సర్వోత్తముండిలన్॥

2

అతఁడు వసియించు పట్టణమగుదు రాజు
దాంచి కాదరుఁడౌట నుదార దేవ
శమ్ము కట్టించె భక్త సల్లాపనాథి
మొప్పడా యోగి దంబమ్ము ముప్పుంగనుట॥

3

దేవ ? భవదీయ నిర్మిత దివ్యహేమ
మయ శుభావహ రమ్య రమావరాల
యమ్ము దిగనాడి నగరబాహ్యమ్మునందు
నుండెనలరుచు యోగి సర్వోత్తముగడు॥

4

భక్తుడొక్కడువేడు సూ భర్త రమ్య
దేవశమ్మున మధురంపుఁ దేనెకొరకుఁ
దివిరి తామరపూవును దేటులట్లు
భక్తు లాతనిఁ జిందిరాన క్షిణ్డ॥

5

అనుచు భటుడిట్లు వల్కుగా మనుజవిభుఁడు
నలుక పొడమిన మనమును నాచికొనుచుఁ
జేరి సరవయ్యఁడుండెడి చెట్టుదండె
బలిక యోగినిఁ జూచి దుర్భాషమొప్ప॥

6

తండ్రి ! బంగారు దేవళ తలను వీడి
దేవదేవుని ప్రేమనందేళ మీవు
భక్తకోటికి జెప్ప నీ పట్టణంపు
బాహ్యమున నుంట యేలని పశ్చిమచేసి

7

మరియు నో యోగిపుంగవ ముత్యపెముగను
లచ్చలకు మించు ధనమును వెచ్చజేసి
యిద్ది కట్టించలేదా ? యిందుమాని
బాహ్యమున నుంట నీగిది భావ్యమగున ?

8

అన నరోతము డాను నీ వసునడెల్ల
నెంచ నిజమాను బీదల యిండు లగ్ని
బాధచే గాలి కూలిన వత్సరాన
నీవు నిర్మించు నట్టదీ దేవళమ్ము

6

నిస్సహాయత బీదలు నిన్ను జేరి
వినదీవారల గుండెయల్ బీటవాలు
నెట్లు వేడియు విఫలత్వ ముందినాడు
అడవిఁగాచిన వెన్నెల నడుపుగాను

10

వారి రోదన నీయెడ బీకవోయె
గక్షణ యేకోశము న నీకుఁ గలుఁగలేదు
శిలయొ వజ్రమొ నీగుండె తెలియదయ్యె
రాజనామము నీయెడ సాదమగున ?

11

భార , భవదీయ స్మృతి విధానమందు
మఱచెఁగాబోలు హృదయమ్ము మాట నీవు
నక్షరాభ్యాసమును, జేయు నవసరాన
గాఢముగ నేర్పినావు సకల ముఖంబు

12

అందుచే శ్రోధమూని నీయందు దేవుఁ
డకట! బీదలయందు సాహయ్యసేనుఁ
డైన రాజపు సేవెతయంచు నాత్మఁ
దలంచి జేరెను బీదసోదకుల దరికి!

13

వారినే యాశ్రయించె నవ్వారిఁగాఁగ
దిక్కులేనట్టివారికి దిక్కు దేవుఁ
డనెడి లోకోక్తి విసవ నీ యాలయమ్ము
నీదుగర్వపుఁ జిహ్నంబుగాదె యనఁగ

14

నాదు భావాల నెవ్వఁడు గాదటంచుఁ
బల్కునో నాదునాజును బాటిసేయ
కెవడు చఱియించునో వానికే మఱీయ
రాజ్యమందునఁ చాపు దూరాననుండు!

15

నన్ను నాభావముల నీ వనాదరమ్ము
జేసి మెలగుచునుఁటివి దోసమనక
గాన నారాజ్యమందునఁ గాలువెట్టఁ
చాపులేదింక నెటకేనిఁ దరలుమయ్య!

16

అననరోత్తముఁడానందమున వచించె
నీవు నీరాజ్యము ననుడి దేవునెటకుఁ
దరిమినాడవో నాయందు కయఁదలంచి
యట్టి బీదల సేవకే యంపుమయ్య!

17

దేవళమ్మున లేడు నూ, దేవుఁడెంచ
దీనజనరక్షయే వాని దీక్షసుమ్ము
కానదీనతఁ బరగెడు మానవాళి
సేవయే మాకు మాధవసేవసుమ్ము!

18

భక్తలని దానులంచును బరమవేత్త
లంచు వెలసినవారిలో నెచులేడు
దీక్షజనులందు వెలుగొందుఁ గాన వారి
సేవయే మాకు మాధవసేవ సుమ్ము॥

19

మెడను రుద్రాక్ష మాలికల్ మేనబూడిఁ
దాల్చు పట్టుల లేడు బీదల వశాన
గరుణ వెలుగొందు దేవుండు గాన వారి
సేవయే మాకు మాధవసేవ సుమ్ము॥

బిచ్చమెత్తిన రాచబిడ్డ.

1

జననంబందితి రాజనౌచు నదియే జన్మంపుఁ బుణ్యాల్యమో
మునిత్తెన్నెగనుగండకుండ జననన్మానంబుల న్బొందితిన్
మనమామోద రసాబ్ధి భంగములఁ బల్కూహూపి సౌఖ్యంబుల
స్థితిఁ నాతలిదండ్రులుం బ్రజలు నానందాత్మ నన్లాంచగన్

2

కనులను విప్పిజూడఁగడుఁ గాతుకము న్భయ మున్భయంగొన
నృననున సంభ్రమం బొదవఁమై బులకీంచగ న్నవ్వులోకముం
దనకర యుగ్మచూ దటనతానన భాగము సోక మొక్కుటం
గని ముదమండితిం గనులఁ గాంచగ నైతిని గవ్వనంచదన్

3

ధరణిఁబ్రసిద్ధిఁగన్న సరదాదులు నాకనునన్నతోన
దరమున నాజ్ఞాశీముల నాల్పేడివారలు నన్న ముద్దుగాఁ
బెరుగుటతోనమే భువిని విశ్వవిధాల నృజించెనంచు నె
చి, రమణఁ బొంగితిన్ బరశశీకృత భావము నాకు లేమిచే!

4

మరల మరొండు రీతిగను మాటును జీవితమును నెంచకే
మురిసితి నెల్లకాలమును ముద్దులు చెల్లునే యెట్టివారికిన్
దురిత ఫలంబు నెంచయె తోసుకపోవునె ? యుచ్చసీచముల్
దరగతివారివచ్చునది తప్పదటంచు నెఱింగితిన్ మదిన్.

5

చూచితి నుచ్చసీచముల చొప్పులు రెండును భూతితోఁ జవిం
జూచితి రాజవంశమున సోయగమీ దురవస్థ రెండునుం
దోచెను నద్విరీయములె తూచగ నాస్థితి తొల్లి యీగతిన్
సీచముగాదు నేడుగననేర్పితి నారక కాథ లిచ్చట!

6

దయగలయాంగ్లనాయకులు దాడులు గావున నైదుకూవ్యములే
నయము. దలంచి పింఛనును నాకయి యేర్పడివంగ నేను నా
పయనిఁ కనేమటంచు సరపాటరఠీవి వెలుంగఁ జేసితిన్
పయివయ యప్పు వృద్ధియయె పాపమువోలెను రోజురోజునన్!

7

లభ్యనోపంగు దాతలు దయామయులొటనుఁ జూచి కొన్ని నా
లైప్పటికేనుఁ దీర్చుమినినొచ్చియుఁ బింఛనుజపు చేయగాఁ
దప్పక జేయఁగావలసె దాస్యపువృత్తులు పొట్టకొన, మా
చొప్పునఁ గొంతకాలమటుఁ జూచితి వేరొకదిక్కులేమిచే!

8

మానుము కూలియంచు నభిమానము నన్నొకవంకఁబీకఁదీ
ర్గానములేని యాఁ కలియుఁ రాయిడిసేయఁగ నొక్కవంక నేఁ
గానగలేక వేతగతిఁ గప్పము నొప్పినఁ బొట్టపోవణం
బొననుకొన్న వింతకును సంధత నన్వరియించె నక్కటా,

9

ఏమియుఁ దోచకేకడకు నీగతిఁ జంకను జోలివెట్టినే
నీమెయి చిచ్చమెత్తుకొన నీపురివీధుల దోసలందు నీ
యామిని సంచించి యమయాతనఁ బొందుచునుండులజ్జచే
నామెయినచ్చి, యర్థమగు నాపరితాపము నేమిసెప్పుదున్

10

రజనీవేళల చిచ్చమెత్తుదువు మీర్జా ! నీవిడేమంచు నే
వ్రజలేనిన్ ననుఁబల్క వందనములేపారంగ గైకొన్న యీ
నిజరాజ్యానఁ బవలే కరమ్ము నెటులన్నే జేతునంచందు, నా
నిజమాగాధ యిదే ముగింతుఁ బయినేనేమన్న సిగ్గయ్యెడిన్.

అనునయము.

I

అతులితమైన కష్టదశనందిన వేళలనైన, గాలమే
గతి విపరీతమైన, జనకాదులప్రేమ విహీనమైన, నీ
మతిచలియింపనీయ కనుమానముమానుము మానసమ్మలో
గతకలుషాత్మ! యోయబల! కన్నుల బాష్పమురాలపైబోకుమా

2

రమణీయాద్రీ నదీలతా ప్రకరరారా జన్మహరణ్య సః
గమ శోభావహరాగ పల్లవ సుమగామాభి రామాకర
కృమసాందర్య సహస్రవ్రత కముదకౌంచోర్మిమాలా సరః
కమనీయ ప్రతిభాసమా, ప్రకృతి రంగస్థాన విశ్వమ్ములో

3

మనసున కింపుఁగొల్పు సుమమంజరు లందిలకింపు కర్ణమూల్
దనువు పిశస్వనఁబులను దామర కేనియలాను బంధర
ధ్వనులను నాలకింపు, విరితావులు, ఏచుల శీతలమ్ముఁగై
కోను, మలయానిలమ్ము గొను, కోమలి! యియ్యవి దుఃఖహేతువ

4

కోమలమైన యీప్రకృతి కోకిలవాణిలో దుఃఖనాశకం
బౌ, మనమందుఁ దాపమును సందఁగనేటికి ? దేనికోసమై
కామిని దుఃఖమందుచువొ, కాంచుచునుఁచివొ, దేని నద్దియే
యామహనీయు లీలనియాత్మఁ దలఁపుము మిథ్య సర్వమున్.

5

ప్రేమతరంగదోలికన భేదముగాఁ గనదుగా మాధురీ
ఛాముని విశ్వలీలల సుధామధురోక్తులఁ బాడ జంకుగొం
కేమియులేక ఏదెఱుఁగించి నినాదముసేయు మాధ్వనిన్
గామముఁదీర్చునైక్యమును గాంతుమునీవునునేను గోమలి!

నిశీధకాంత.

1

సంజను నలంకార మీపు సంతరించి
రాగపూరిత హృదయాంతరాళవగుచు
రమణ నాదగు మనసున రాబీజు
ముప్పతిలఁ జేసినావు నిశోత్పలాక్షి!

2

కంపు సౌంధ్యంబు నిరసించు నింపుఁగలుగు
సోముఁడను గోము బొట్టును సొగసుఁ గులుకు
మోముఁదిద్ది నన్ను ఏమోహ బద్ధుఁ
జేయనెంచితి ? నీవునిశీధకాంత!

3

మెఱపుమెయి తఱ్ఱుఁ గులుకుల మెఱపినీవు
మేష సంతరించి యిటు మెయి శ్రేణిమునుఁగు
తారకావళి తారకల్దనర దిశలఁ
జిమ్మి వందింపఁ దలఁతె? నిశీధకాంత !

దీనాలాపము.

—o—

1

సత్య ధర్మ దయా శౌచ శాన్తిరూప!
 భరతభూప్రియపుత్ర! పానవచఃత్ర
 యాదియాంఘ్రిల మమ్ముల నాదరించి
 దీనవాక్యాల వినుము గాంధీమహాత్మ!

2

తరమెఱుంగని భరతసోదరల మదినిఁ
 బుట్టు కలహాలదయను బోగొట్టవలచి
 మధ్యవర్తిత్వమూనియోమాన్యచరిత!
 వ్రజలు భళియన బాంబాయి వచ్చితివు.

3

తండ్రి! నినుఁజూడఁ దూడోపతండములుగ
 నన్ని జాతుల మానవులవరించి
 యమల భవదీయ కార్య సమాప్తికొరకు
 దీవన్ తంతిమూలానఁదీర్చినాడు.

4

ఉన్న రాశమభేదత నొప్పియున్న
 జాతులొక్కటి జేయుట సీతియనుచు
 గట్టియుంటివి కరిమువఁ గంకణమ్ము
 మనసు శంకించె నది లోహమయమొ తృణమొ ?

5

నుతుఁడ వెల్లరకును జగద్ధితుఁడవైన
 పరమధర్మజ్ఞ నినుఁ జూడ వచ్చినట్టి
 యిందఱఁబోలె వచ్చితి మేము గూడఁ
 బడమనేతల కొక్కటే పొగ్గెరెల్ల.

మాదురంగునుఁబట్టియేమాలలంచుఁ
నెంచి ముట్టక నెట్టిరి యిట్లు మమ్ము
గాలువెట్టగ బొంబాయి గ్రామమందుఁ
దలములేదయ్యె మాకర్మ ఫలమదేమొ ?

చాటియత్కృష్టమయ్యెను నీతిగాదు
భారదాంబా కుమారక భావమెల్లఁ
దలఁగిపోయెనె ? తమనహోదరతనెల్లు
తిరముఁ గావింప నెంచిరో తెలియదయ్యె.

చిన్మయాత్మక హృదయవిచ్ఛిన్నమైన
భవ్యభారతజనని హృద్భల్లమైన
తత్త్వవేత్తల స్వాంత విద్యామైన
కార్యకలనకు మాకర్మ కారణమ్ము.

ఎట్టికార్యంబు నెఱవేర్పఁ బుట్టిగావొ
యద్దినేటికి నెరవేరదయ్యె చాని
కేడియోమీఁదులోటని యెన్నవలెనొ !
మాదుకర్మపుబల మహామహిమయేమొ.

ఈమనకు నీకు జెచ్చిది యేడులయ్యె
నైననీ కార్య మిప్పటి కగుటలేదు
కుదురఁ జేయుము కర్మంపు గొడువలెల్ల
ధన్యతం జెందు మింత నైన ధరణిలోన

జీవితాశయ సంపూర్ణ చేకురంగ
జన్మసాఫల్యమందఁగ జగము వొగడ
నాత్మబలమూ తగాగ మహాత్మమమ్ము
నుద్ధరింపఁగఁ జూడుమీ యుద్వేలోన

వుండు మాకొకటై వాడివాసరములు
 బ్రహ్మవాక్తకు నెవ్వడు బదులుచేయు
 కర్మసూత్రాని కెవ్వడు కట్టువడడు ?
 భాగ్యహీనుని నెవ్వడు జాగునేయు.

అన్యేషణ.

రాగములూపించి యనురాగముతో శృతిమేళగించి యా
త్యాగయ కీర్తనల్ మురజతాళములుల్లసలంగ పాడు న
ద్యాగవతాద్యలంచు భువి భాసిలు భక్తుల మందిరంబులన్.
నేగమనింపలేవు గననేర్పితి బీదల వర్ణశాలలన్.

వీనులకెంతయు స్థివుల విందొనరించెడి వీణమీటులోఁ
గానఁగవత్తువంచు ఘాతాంతును గాంచితిగాని చిత్రమా
దీనుల యార్తనాదములఁ దేలుగునుఁటివి వీర్యనంపదన్
భూనుత దేహదార్ద్రమును బొంది విభాసిలు ' గామ ' వన్నిధిన్

నేనినుగాంచలేనయితి నిత్యము దేశపు కోల్పు నంద్రమున్
మేచును ముంచి కేలుచు నిమేషము కాలము వ్యర్థపుచ్చకే
ధీనిధియౌచు శల్యమయదేహముఁ దాల్చిన గాంధిలోననీ
దానును సోయగంబుఁగని దాల్చితి మోదము విశ్వలీలకా !

తోరపు సంపదందు తులఁదూఁగుచు స్వేచ్ఛమరత్నరంపరల్
వారకఁ బీల్చుచుండు ధనవంతులచేర్చున నుందువన్న న
ద్యారత దేశసేవయను భారపు నేరముఁబొంది జైలులో
సారవిహీనత న్మోలగు జహ్వకుచెంతనుఁ గాంచగల్గితన్.

జ్ఞానము నాదు సాత్తు సరిగానను నాకిలవంచు నెంచి గ
ర్యానఁ జెలంగు పెద్దలను వారి కడంగననై తి మాటలే
రాని యుయాలలోన మధురంపు శుచిస్మితులైన బాలురన్
మానుగఁగేఁజేచ్చు పరమప్రియభావుని నిన్నుఁ జూచితన్.

కా క మా !

కాకమా! నీవు మంచల వికస్వనము ని్వని డెందమందుఁ జీ
కాకును బొంది యారననుఁ గై కొననేమి ఫలంబు రచ్చలో
నీకగునొక్కొ గౌరవము నిన్ను సజాతియె మెచ్చుగానని
పోకడ మానుమింక నగుపో! విధినేతకు మాడసేయగా!

శుకవిక హంసలన్నిపుల సూజనమ్మలునైన మెచ్చ స
త్యకుదు పక్షీయ కాశల మహత్వ మెల్లగఁజేసినాడహో !
సకల జగన్ని మాముని శక్యమె ? కాదనీకు గాకయీ
తికముక బుద్ధివీకు జగతిన్ గల జీవుల కర్మమెట్టిదో !

పెంచినవారిపై మిగులఁ బేర్చి వహించుట వారి చెడ్డకు
స్థంభికీ దానుఁబాల్చునుట మాన్యపు లోకపుఁ బాడియాటనీ
మెంచక వాయసమ్మ ! తగవే కనువేదుకఁ గల్గియుంటఁ బొ
వంచక ధర్మమర్థములఁ బాగుగనేర్చి సుఖంపు కాకమా !

పోలుదు కొంతరూపమునఁ బోల్పఁగఁ గోకిలఁగీరరాజము
నోబ్బలఁగలేవుగా జనమనోహర కంఠనినాదశో భవా
గ్జాలమద్వైలబ్బును ? విచారము సేయవు మానవమ్ములోఁ
బాలునసూయ యన్యనెడ శాంతి వహింపుము నీవు కాకమా !

రంగులుదాల్చ నిన్ను భళిరా ! యని మెచ్చుచు నీదుజాతి తీ
యంగను నట్టి చిత్తము లియాధము గామిని నన్యతత్వలో
వెంగలివంచు నన్యశుభవీక్షణ కోర్వవటంచు నొచు నీ
తింగలడొట నోవరసతీ కుచచేలకహార ! కాకమా !

గ్రంథాలయము.

—o—

అమితధనంబుకన్నఁ దన యాపులకన్నను దల్లికన్నఁ గూ
రిమి సతికన్న భోగలహరీపుతికన్నను మైత్రికన్న స్వ
చ్ఛమును మనోజ్ఞ భావ హితకాలియనా నలగ్రంథకోటి భా
సమయిన గ్రంథ సద్దమిల సత్యమునారయ శ్రేష్ఠమహాజాడీ !

ప్రతిదినమ్మును మనము సద్భక్తితోడ
జేవుని భజింపఁగా నెంచి దేవళమ్ముఁ
జేరుచుందుమొ యెటులట్లు జేరవలయు
గ్రంథనియమ్ము నిహవర కామదమ్ము.

మంచిగ్రంథాలఁ జదువఁగా మానసాన
నుత్సహించెడి వారలీ యర్విలాస
బంధువుల మిత్రవర్జుల బాంధవమ్ము
కంటఁ బ్రీతిగఁ దలఁతురు కావ్యహితుల

ప్రతిదినంబును హితబోధ పావ పుణ్య
సరణి నెఱిగించుచుండును విరివిగాను
గానఁ గావ్యంబు మించిన ఘనతరంపు
నే స్రమేలేదు లోకాన వాస్తవముగ.

తనవును రక్తమాంసములు ధారగఁబోసి మునీంద్ర బృందముల్
ఘనతర సత్త్వంబుఁ జిరకాలముఁ జేసి గడించి లోకమం
దున దిగవీడినట్టి సరిమాఁగని సత్పలితఁపు రాశియే
యనఁదగుకావ్యకోటికి సమంచిత ధామము గ్రంథపద్మమా.

కలఁ తలఁ బోసడంచు ఘన కష్టముల దొలఁగించు బన్నముల్
 నలి నలిఁజేయు దుఃఖముల నాశమునుం బొనరించు బుణ్యముల్
 గలుగఁగ, జేసి పాపముల ఖండనఁ జేయుచు బుద్ధిమాంద్యమున్
 గళిత మొనర్చు కావ్యములు కల్పతరుల్ పృథివీస్థలంబునన్

ఊర దేవాలయమ్ములు భూరిసత్త్ర
 ములును సావర్ణ సౌగంధ్యం బూలనోట
 కలుగకన్నను గొఱతఁ దిగాదు గ్రంథ
 నిలయమొక్కటి లేకున్న విలువలేదు

మనపెద్దల్ గడియించి దాఁచు ఘన సన్మాన్యంబు లేకావ్యముల్
 మును లార్జించు పవిత్రసత్తప పయఃపూరంబులే పౌర్ణమిల్
 మన హిందూవ్రజ మూటగట్టిన మహామాణిక్యముగ్ గబ్బముల్
 వినవీధి స్పృహనాడి భూతలముపై వేంచేయు కల్పంబులే.

కావల కావ్యముల్ దలఁవఁగా భువిలోపలఁ గావ్యమాతృముల్
 జీవుల మూడుకాలముల జీవితముల్ హృదయ ప్రవర్తన
 భావములాశయంబులును బాపముఁ బుణ్యము నుచ్చసేచుఁ
 తీవిని దెల్పు జోన్ములునుండి తలపోయఁగ గ్రంథరాజముల్

అశ్వతర్పణము.

జగతిమూర్తీభవించిన సత్యదేవుఁ
డవ్యయాధ్యాత్మికానంద దివ్యమైన
జ్యోతి, ధర్మానుకెల్లనురీతి, నీతి
దెలుపు, భారత ప్రజకెల్లఁ దలివికన్ను!

వీరభారత ధూమాత పెద్దకొడుకు
మనలనేగాదునూ సమస్త మహిని
దుఃఖవారిధిలోఁ బడదోచి విశ్వ
లిలుయాపానఁ దాను విలీనుడయ్యె.

కమనీయ గుణ విశ్వకల్యాణమూర్తినిఁ
గాంచు భాగ్యమదింకఁ గలుగదయ్యె
మ్మడుపదలాలితామేయ గంభీర సం
భావ భావశిష్ట పావనంపు
వాక్సభారసము నింపారఁ గోరెడి వుణ్య
మీభారత ప్రజకింకలేదు
విపుల భారతదేశవియ దుదయంబునఁ
దనకీర్తి కిరణముల్ దశదిగంత
విశ్వమునవ్యాప్తిఁజేసిన విశ్వమూర్తి
నిఖిల జన హృదయాకర్షణీయమూర్తి
సకల హరిదంత వర్యాప్త చారకీర్తి
పరిగిరింగుంకె భారత భానుమూర్తి.

అకట ! నమ్మకముంచ కాధ్యాత్మశక్తి
పైన వైజ్ఞాన శక్తిపై ప్రబలమైన
యాథేగర్భి చరించడి యాంగ్లజాతి
కందఁజేసెనొ యాధ్యాత్మికాతిశయము.

నవ్వఁదాతఁడు మమువీడి యెందుబోయె
 జాతి ధర్మపు సిద్ధాంత విశాలచరిత.
 జాతి చూపించి మించిన చతుఁడెవడో
 పగతు నడఁగూడఁ గోవఁపు భావమైన.
 నెఱుగఁ డెవ్వఁడు పక్షలకు నట్టివారి
 కేనిఁ ద్రికరణశుద్ధిగ నెన్నడేనిఁ
 బయనపుం బల్కు లెఱుంగని గుఱుతరంపు
 శాంతమూర్తి యటంచు నజాతశత్రుఁ
 డనుచు నెవ్వఁడు పేరు ప్రఖ్యాతిగాంచె
 నట్టి మహితాత్ముఁడీ భువి నస్తమించి
 ధేనువుంబాయు వత్సఁపుఁ దీరుగాను
 బలము తొలఁగిన యుత్సాహ పటిమగాను
 కోరలఁదీయు వులి బోసినోరుగానుఁ
 బుడమిఁ బూనాదు లేనట్టి గోడగానుఁ
 బ్రజలఁ గావించి యయ్యయో ! బంధురంపు
 నంధకారానఁ బడద్రోచి యరిగెనటకు ?

నత్యం బహింసయు నిత్యంబు నుచ్ఛ్వాస
 నిశ్వాసరూపమై నెగడ నెవఁడు
 ఎవని సిద్ధాంతమ్ము నేకజాతియ మాన
 వత్వంబటంచును వరలినదియో !

ఏమహాత్ముని జీవితేచ్ఛా విధానానఁ
 బరమార్థమయ్యెఁ బ్రపంచశాంతి
 ఎవ్వని మనుగడ ఎల్లవేళలయంచు

విశ్వకల్యాణమై వినుతిగాంచె
 ఎన్నినోములనో నోచి యేమహాత్ము
 మహిత నద్గుణ భారతమాత గనెనో
 అట్టి మహనీయుఁడా “ గాంధీ ” యఖిలభోక
 జనహృదంతర గోళాన మునిగినాఁడు.

వేగుజుక్క.

నీలాల బాటపై
 నీటుగా నిలిచితివి,
 అరుణకాంతికి మున్నె
 అల్లదోచితివి
 జీవుల మేల్కొల్పు
 శీవిదయచేసితివి
 వేకువందోచునో !
 వేగుజుక్క !
 ప్రియురాండ్రో కాంగిల్ల
 ప్రిదులసీకుండంగ
 మోచినొక్కులచొక్కు
 మొక్కువోకుండంగ
 మెచ్చగా బంటగై
 హెచ్చరికజేయంగ
 అల్లనల్లనల బంపి
 పిల్లవాయువుల
 బక్కగా రతిశ్రమ
 సంజాతమైసట్టి
 జలకణమ్ముల నీవు
 బాసుగా కడిగి
 బంటచే దవ్వె
 సంగతులంగొందు
 సొగసులగుల్కునో !
 చుక్క ! నీవు
 కొక్కుకొక్కోయందు
 కోడిచే కూయించి

జగమునులయు నీవు
 చయ్యనమేల్కొల్పి
 అంధకారమునుండి
 అవలదాటించి
 వెలుగులం జూపంగ
 వేవేగనీవు
 చుక్కానివై తొచు
 చక్కనీచుక్క !
 చిన్నారి పొన్నారి
 దిగుతపాపలులేచి
 చిలిపిచేష్టలుచేసి
 చెతన్యమూర్తులై
 సన్నకసన్నక
 స్తవ్యగుల్ గోలియు
 తెల్లలనానంద
 తరంగలంజేల్చి
 చిన్ని తేనెవ్వల
 పెన్నెలదొతరన్
 వింతయాసీకాంతి
 సంతతిం గల్పుచు
 మించియువేణు, వి
 పంచీనవసమ్మల
 కలరవమ్మల చిందు
 గళరవమ్మలతో
 పాపలు నీలీల
 పాడుచునున్నాడు
 వెల్లుతఘ్నలగుల్కు
 వేగుజుక్క !

భరతవాక్యము .

— 0 —

స్వార్థమనియెడి చీకటి వద్దమందు
మునిగిదేలుచుఁగానక పుణ్యసరణి
ను క్రికాంతకు దూరమై మగమైన
దేశమందున నిస్వార్థ దీపకళిక
వెలుగుజెందఁగ వెలిగింతవే సఖుండ !
కలిమిలేములు పృథివిని గప్పనుటము
తెంచఁ గావడి కుండలట చుఁ దలఁచి
సోదరత్వము మదిలోనఁ బాముకొనఁగ
శక్తివలతయు నిహపర నాశనఁబు
సకల సస్వాధ్యక్షాల విశాలమన
భరతభూమిని జనియించు భారతీయు
తెల్ల సంఘపు విషయములుల్లమందుఁ
దెలిసికొనఁగను వీకల దివ్యగాధ
లలవిపశ్చిద్వకుల దివ్యాలసాలు
హృదయ కహరాల నివదించఁజేయ స్వార్థ
రహితమనదీప కళిక విరాజిలంగ
యత్న మొనరింపవే ! మిత్రరత్న ! నీవు
అంతమేలేనియట్టి దురాశజనుల
యంతరంగాలఁ దిరిగి తమాషఁజేయు
కోట్లకొలఁదిగ ధనములఁ గుప్పవేసి
ముఁగిపోవుచు గన్నులు మూతవడఁగ
గర్వమనియెడి చీకటి గాఁతలోన
జాటి తిరుగుచు దిక్కుల జాడఁగనక
దివ్వెకోనము నిటునటు దేవురించుఁ

గాననంత్రప్రియను దీవకళికనీవు
 తొరగ వెలిగించి గట్టెక్కు తోవజూపు
 భారతీయ తదేశానఁ బాదుకొనగఁ
 బ్రజలలోపల నైకభావమ్ము కుదురఁ
 గుమతులెల్లను గుతలానఁ గూలునట్లు
 సంగమ గౌరవ భావమ్ము జరుగునట్లు
 శాంతియుతముగ రాజ్యమ్ము సాగునట్లు
 భక్తిసంపన్న మానసాస క్షోడ
 దేశమందున నిస్సార్థరహితకళిక
 వెలుగుఁజెందఁగ వెలిగింప నే నఖండ! -

